

MARIANA
ENRIQUEZ
SÄNGYSSÄ
TUPAKOIMISEN
VAARAT

Suomentanut SARI SELANDER

»Lumoavia, kirjanoituuden loihtimia tarinoita.»
– The Oprah Magazine

WSOY

Mariana Enriquez

SÄNGYSSÄ
TUPAKOIMISEN
VAARAT

Suomentanut Sari Selander

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Suomentaja on saanut käännökseen tukea Taiteen edistämiskeskukselta.

Lainauksen Fjodor Dostojevskin *Idiootista*
suomentanut Juhani Konkka
Lainauksen Charlotte Brontën *Kotiopettajattaren romaanista*
suomentanut Tyyni Haapanen

Espanjankielinen alkuteos *Los peligros de fumar en la cama*
Copyright © Mariana Enriquez, 2009
First published in 2017 by Editorial Anagrama, S.A., Barcelona
Finnish edition published in agreement with Casanovas & Lynch Literary Agency

Suomenkielinen laitos © Sari Selander ja WSOY 2024

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ISBN 978-951-0-50069-9

PAINETTU EU:SSA

Paulille sekä Chatwin-kissalle

*Stay here while I get a curse
To give him a goat head
Make him watch me take his place
Night has brought him something worse*

WILL OLDHAM, *A Sucker's Evening*

1. Maasta kaivettu pikkuenkeli

Mummoni ei pitänyt sateesta. Välittömästi taivaan synkentyessä, jo ennen ensimmäisiä pisaroita, hän meni takapihalle kantaen pulloja ja hautasi ne maahan alassuin, niin että multa peitti ne puoleenväliin. Minä seurasin häntä ja jankutin: mikset pidä sateesta, mummo, mikset tykkää sateesta. Mutta ei hän kuunnellut minua, vaan seiso i pihalla kuokka kädessään ja nyrpisti nenäänsä arvioidakseen, miten paljon ilmassa oli kosteutta. Jos sade lopulta alkoi – oli ihan sama oliko kyseessä tihkusade vai ukkosmyrsky – hän sulki ovet ja ikkunat ja laittoi television niin kovalle, että sen möykkä varmasti peitti tuulen ja sateenropinan (meillä oli peltikatto), ja jos kuuro sattui osumaan mummon lempisarjan *Combatin* lähetyksaikaan, ei ollut toivoakaan siitä, että hänestä olisi saanut mitään irti, koska hän oli auttamattoman rakastunut Vic Morrowiin. Minä rakastin sadetta, koska se pehmensi kuivan maan, jota sen jälkeen pääsin möyhimään mielin määrin. Rakastin kuoppien kaivamista niin, etten olisi muuta tehnytään, ja kyllä minä totisesti niitä kaivoinkin! Käytin samaa kuokkaa kuin mummo, yhtä pientä kuin lasten

rantaleikeissä käyttämät, mutta sitä ei ollut valmistettu muovista, vaan puusta ja metallista. Kaivoin takapihalta vihreitä pullonsirpaleita, joiden reunat olivat hioutuneet niin tasaisiksi etteivät ne enää viiltäneet, ja kiviä, jotka olivat aivan yhtä pyöreitä ja sileitä kuin merenrannalla. Mitä ne meidän takapihalla tekivät? Joku oli varmaan haudannut ne sinne. Kerran löysin pitkulaisen kiven, torakan kokoisen ja värisen, mutta ilman jalkoja tai tuntosarvia. Se oli toiselta puolelta sileä, ja toisella puolella oli uurteita, jotka muistuttivat kaiveruksia ja näyttivät hymyileviltä kasvoilta. Näytin kiveä isälle tohkeissani, koska luulin löytäneeni arvokkaan muinaisjäännöksen, mutta hän sanoi, että uurteet olivat muodostuneet sen pintaan sattumalta. Isä ei ikinä innostunut mistään. Löysin maasta mustat nopat, joiden valkeat pisteet olivat kuluneet lähes näkymättömiin. Löysin myös sileiksi hioutuneita omenanvihreitä ja turkooseja lasinkappaleita. Mummo muisteli niiden olevan jostain vanhasta ovesta. Leikin toisinaan kastemadoilla ja leikkelin ne pikkiriikkisiksi palasiksi. Ei ollut kiva katsella, miten niiden pätkityt ruumiinkappaleet ensin vähän sätkivät ja jatkoivat sitten elämäänsä. Ajattelin, että jos pilkkoisin madon yhtä pieneksi silpuksi kuin sipulin, eivätkä sen renkaat olisi enää kosketuksessa keskenään, se ei voisi mitenkään kasata itseään uudelleen. En ole koskaan tykännyt madoista tai mistään ötököistä.

Löysin luut sen jälkeen kun myrsky oli myllännyt takapihan kasvimaan mutalammikoksi. Laitoin ne ämpäriin,

jossa kannoin tavallisesti aarteeni pation altaalle pestäviksi. Näytin luita isälle. Hän veikkasi, että ne olivat kananluita tai peräisin kyljyksistä tai mahdollisesti kuolleesta lemmikistä, joka oli joskus kauan sitten haudattu takapihalle. Koirasta tai kissasta. Isä jäi jankuttamaan kanoista, koska mummolle oli ollut kanala pihalla, kun isä oli ollut pieni.

Se oli kuulostanut minusta varsin uskottavalta aina siihen saakka kun mummo kuuli luista, alkoi raastaa hiuksiaan ja kiljua: »Pikkuenkeli pikkuenkeli!» Isä kuitenkin mulkaksi mummoa niin tuimasti, ettei mesoaminen jatkunut pitkään: hän sanoi katsovansa läpi sormiensa mummon »taikauskoa» (kuten hän sitä nimitti), kunhan se vain pysyi kohtuuden rajoissa. Mummo huomasi isän moittivan katseen ja pakotti itsensä rauhoittumaan. Hän pyysi luut minulta ja annoin ne hänelle. Sen jälkeen hän komensi minut huoneeseeni ja käski mennä nukkumaan. Suutuin vähän, koska en ymmärtänyt mistä minua rangastiin.

Myöhemmin, jo sinä samana iltana, mummo kutsui minut luokseen ja kertoi kaiken. Kyseessä oli hänen kymmenes siskonsa, tai kenties yhdestoista, mummo ei ollut ihan varma, koska lapsiin ei tuolloin kiinnitetty samalla tavalla huomiota kuin nykyään. Sisko oli kuollut muutama kuukauden ikäisenä kuumeeseen ja ripuliin. Ja koska hänestä oli tullut pikkuenkeli, hänet oli puettu vaaleanpunaiseen kapaloon ja laitettu nojaamaan tyynyä vasten pöydälle, joka oli koristeltu kukkasin. Pienokaiselle oli

tehty pahvisiivet, jotta hän nousisi nopeammin taivaaseen, mutta hänen äitinsä eli isomummoni ei suostunut laittamaan kuolleen vauvan suuhun punaisia terälehtiä, koska ne saivat hänet ajattelemaan verta. Talossa oli tanssittu ja laulettu läpi yön niin riehakkaasti, että he olivat joutuneet hätistämään juopuneen sedän kotiinsa ja leyhyttelemään viuhkalla isomummoa, joka oli pyörtynyt itkettyään kuussa huoneessa tuntikausia. Intiaanirukoilija oli laulanut trishagion-hymnejä, eikä ollut pyytänyt kuin muutaman lihapasteijan palkkioksi.

»Täälläkö se tapahtui?» minä kysyin.

»Ei kun Salavinossa, Santiago del Esterossa. Oli kamaan kuuma päivä!»

»Eihän ne sitten voi olla sen pikkutytön luita, jos se kuoli Santiago del Esterossa.»

»Ovat ne. Toin ne mukaanani, kun muutimme tänne. En voinut jättää häntä sinne, koska raukkaparka itki yöt läpeensä. Jos hän itki vaikka olimme lähellä, niin kuvittelen miten hän olisi parkunut, jos olisimme jättäneet hänet sinne ypöyksiin! Sen takia toin luut tänne. Eiväthän ne vieneet edes tilaa, joten pakkasin ne kassiin ja hautasin tuonne takapihalle. Edes vaarisi ei tiennyt siitä. Eikä isomummosi tai kukaan muukaan. Kukaan muu ei hänen itkuaan kuullut, ainoastaan minä. Ja isovaarisi, mutta hän esitti tietämätöntä.»

»Itkeekö tyttö täälläkin?»

»Vain sateella.»

Myöhemmin kysyin isältä, oliko tarina pikkuenkelistä totta ja hän vastasi, että mummosta on tullut vanhuudenhöperö. Isä ei kuulostanut erityisen vakuuttavalta, mikä saattoi johtua siitä, että aihe oli hänelle kiusallinen. Mummon talo myytiin vähän sen jälkeen kun hän kuoli, minä muutin omilleni ilman aviomiestä tai lapsia, isä jäi asumaan Balvaneran asuntoon ja vähitellen unohdin koko pikkuenkelin.

Aina siihen saakka, kunnes se kymmenen vuoden jälkeen ilmestyi eräänä myrsky-yönä sänkyni viereen itkien lohduttomasti.

Pikkuenkeli ei vaikuta aaveelta. Se ei leiju ilmassa, ei ole kalmankalpea tai pukeutunut valkoisiin. Se on puoliksi mädäntynyt eikä se puhu. Kun se ilmestyi ensimmäisen kerran, luulin näkeväni painajaista ja yritin ravistautua hereille. Kun huomasin, ettei se onnistunut ja tajusin että aave oli todellinen, huusin ja itkin ja vedin lakanan korville, puristin silmät tiukasti kiinni ja tukin korvani sormilla, jotten kuulisi sitä, sillä en vielä silloin tiennyt, että se oli mykkä. Muutaman tunnin kuluttua, kun tulin esiin lakanan alta, pikkuenkeli odotti edelleen sängyn vieressä hartioillaan vanha shaali, joka näytti poncholta. Se osoitti sormellaan ikkunaa ja katua, jolloin tajusin, että oli jo aamu. On outoa, että vainaja ilmestyy valoisian aikaan. Kysyin mitä se oli vailla, mutta se vain osoitti ikkunaa vastaukseksi ihan kuin kauhuleffassa.

Nousin ylös ja juoksin keittiöön etsimään kumi-hanskoja, joita käytin tiskatessa. Pikkuenkeli seurasi mi-

nua: ensimmäinen osoitus sen määräilevästä luonteesta. Se ei uhannut minua. Puristin sitä kurkusta hanskat kädessä. Ei ehkä ole kovin järkevää yrittää kuristaa vainajaa, mutta kukapa voisi olla yhtä aikaa epätoivoinen ja järkevä. En saanut sitä edes yskimään, eikä yrityksestä seurannut muuta kuin että hanskoihin tarttui mädäntyneitä lihanriekaleita ja että sen henkitorvi tuli esiin.

Siihen hetkeen saakka en ollut tajunnut, että aave oli mummon pikkusisko Angelita eli »pikkuenkeli». Puristin taas silmät tiukasti kiinni ja odotin, että haamu katoaisi tai heräisin painajaisesta. Koska näin ei tapahtunut, kiersin pikkuenkelin ja näin sen selässä kellastuneet riekaleet, joiden tajusin jääneen jäljelle alun perin vaaleanpunaisesta käärinliinasta ja kömpelöistä pahvisiivistä, joihin oli liimattu kanan höyheniä. Mietin, että siinä ajassa niiden olisi kaiken järjen mukaan pitänyt jo hajota kokonaan, ja nauroin vähän hysteerisinä todetessani, että keittiössäni oli kuollut vauva, joka oli itse asiassa isotätini ja joka käveli, vaikka koosta päätellen se ei ollut voinut elää kolmea kuukautta pitempään. Minun oli aivan turha pohtia, oliko se mahdollista tai järkeenkäypää.

Kysyin aaveelta, oliko se isotätini Angelita – koska silloin ajat olivat olleet toiset, eivätkä he olleet ehtineet kastaa tyttöä virallisesti, he olivat käyttäneet vauvasta aina yleisnimeä kutsumalla tätä pikkuenkeliksi, Angelitaksi – ja siten sain selville, ettei aave puhunut vaan vastasi kysymyksiin päättään liikuttamalla. Mummo oli siis puhunut totta,

ajattelin; eivät ne luut, jotka olin lapsena kaivanut maasta, mitään kananluita olleet vaan mummon siskon luut.

Oli täysi mysteeri, mitä Angelita halusi, sillä se ilmaisi itseään ainoastaan nyökyttämällä tai päättään pudistamalla. Mitään muuta se ei tehnyt. Jotain se kuitenkin halusi tai vaati, koska osoitti jääräpäisesti ikkunaa sormellaan eikä jättänyt minua rauhaan. Se seurasi minua ympäri taloa. Se odotti minua verhon takana, kun kävin suihkussa, istahti bideen päälle ollessani pissalla tai kakalla, seisoi jääkaappin luona kun tiskasin ja istui tuolilla vieressäni, kun olin tietokoneella.

Ensimmäisen viikon yritin elää mahdollisimman normaalisti. Ajattelin, että kyse saattoi olla stressin aiheuttamasta hallusinaatiosta ja että pian näky katoaisi. Pyysin muutaman päivän vapaata töistä ja otin unilääkkeen ennen nukkumaanmenoa. Pikkuenkeli odotti heräämistäni kärsivällisesti vuoteeni vieressä. Joitakin ystäviä kävi luonani kylässä. Ensialkuun en olisi halunnut vastata viesteihin enkä avata ovea, mutta otin kuitenkin heidät vastaan, koska en halunnut huolestuttaa heitä, ja selitin kärsiväni uupumuksesta. He ymmärsivät hyvin. Olet raatanut viime ajat aivan hulluna, he sanoivat. Kukaan heistä ei nähnyt pikkuenkeliä. Kun hyvä ystäväni Marina tuli käymään, piilotin Angelitan vaatekaappiin, mutta kauhukseni se karkasi ja istahti tuolin käsinojalle. Onneksi Marina ei nähnyt sen karseaa vihreänharmaata naamaa. Hän ei huomannut mitään.

Vähän myöhemmin vein Angelitan kävelylle ulos. Kukaan ei reagoinut. Paitsi vastaan kävellyt herra, joka kääntyi katsomaan taakseen silminnähdän kalvenneena; saattoi tosin olla, että hänen verenpaineensa oli yllättäen laskenut. Ja eräs rouva, joka pinkaisi saman tien juoksuun ja oli vähällä jäädä bussi 45:n alle Chacabucokadun kulmassa. Ihan varmasti jotkut näkivät sen, niin minä uskoin, mutta ei todennäköisesti kovin moni. Välttääkseni säikäyttämästä näitä harvoja silloin, kun lähdimme yhdessä ulos – tai tarkemmin ottaen kun pikkuenkeli seurasi minua enkä voinut muuta kuin ottaa sen mukaan – kannoin sitä repuntapaisessa, sillä minun tekee pahaa katsella sen kävelyä (se on niin pieni, että kävely näyttää luonnottomalta). Ostin myös sideharsoa, josta tein sille samanlaisen naamion, joilla kasvojen palovammoja peitetään. Vaikka ohikulkijat kavahtavat vieläkin sen nähdessään, he myös liikuttuvat myötätunnosta. Nykyään ihmiset kuvittelevat näkevänsä vakavasti sairaan tai pahasti vammautuneen vauvan, mutta eivät enää kuollutta vauvaa.

Voi kunpa isä näkisi minut nyt, ajattelin, sillä hän valitti aina kuolevansa ennen kuin hänestä tulisi vaari (hän todella kuoli ennen sitä, tuotin hänelle pettymyksen siinä ja monessa muussakin asiassa). Ostin Angelitalle leluja viihdykkeeksi, nukkeja, muovikuutioita ja tutteja, joita se voisi lussuttaa, mutta ei se innostunut mistään, osoitti vain sillä kirotulla sormella etelään – nimittäin jossain vaiheessa huomasin, että se osoitti aina etelään – joka

jumalan päivä, aamusta iltaan. Puhuin sille ja se kuunteli, muttei pystynyt ilmaisemaan itseään ymmärrettävästi.

Sitten eräänä aamuna se tupsahti eteeni ja toi minulle valokuvan lapsuudenkodistani, samasta talosta, jonka takapihalta olin löytänyt sen luut. Se oli kaivanut kuvan laatikosta, jossa säilytän vanhoja valokuvia. Tosi ällöttävää; sen mädät, helposti irtoavat ihonriekaleet olivat tahrineet ja kostuttaneet kaikki muutkin kuvat. Se osoitti taloa tomerasti sormellaan. Tuonneko sinä haluat, kysyin, ja se nyökkäsi vastaukseksi. Selitin sille, että talo oli myyty eikä ollut enää meidän, mutta se jatkoi nyökyttelyään.

Laitoin pikkuenkelille maskin, asetin sen kanto-reppuun ja matkustimme bussi 15:llä Avellanedalle saakka. Angelita ei katso matkustaessamme ulos ikkunasta, ei kiinnostu ihmisistä eikä mistään muustakaan, sillä ulkomaailma on sille aivan yhtä yhdentekevä kuin lelutkin. Pidin pikkuenkeliä sylissä, jotta sen olisi mukavampi istua, vaikken tiedä onko edes mahdollista, että se tuntisi olonsa epä mukavaksi tai onko sellaisella sille mitään merkitystä; en ole varma siitäkään, tuntee se ylipäätään mitään. Tiedän vain, että paha se ei ole ja että vaikka pelkäsin sitä alussa, en pelkää enää, en ole vähään aikaan pelännyt.

Saavuimme neljän maissa talolle, joka oli aikoinaan ollut lapsuudenkotini. Kuten aina kesäisin, joen, jätteiden ja pakokaasujen löyhkä teki Avenida Mitren ilmasta raskaan. Kävelimme aukion poikki, ohitimme Itoizin hoivakodin, jossa mummo kuoli, sekä Racingin stadionin.

Vanha kotini oli sen takana parin korttelin päässä. Ovelle päästessämme en tiennyt mitä minun olisi pitänyt tehdä. Pyytää uusia omistajia päästämään minut sisälle? Minkä tekosyyän varjolla? En ollut miettinyt ainuttakaan selitystä valmiiksi. Epäilemättä minuun oli alkanut vaikuttaa se, että kuljeskelin ympäriinsä kuollut vauva mukanani.

Angelita oli meistä se, joka otti tilanteen haltuun. Ei meidän ollut tarpeen päästä sisälle. Takapihan näki kurkistamalla aidan yli, ja juuri sitä se halusi, nähdä takapihan. Vakoilimme yhdessä, Angelita minun sylissäni: aita oli matala ja todennäköisesti heppoisasti rakennettu. Pihaläntin oli vallannut nyt sininen, maahan upotettu muoviallas. Heidän oli täytynyt lapioida kaikki multa ja sora pois kuoppaa kaivaessaan ja taatusti he olivat samalla heivanneet pikkuenkelin luut ties minne; melko varmasti ne olivat kadonneet. Minun kävi enkeliparkaa sääliksi ja sanoin sille, että olin todella pahoillani, mutten pystynyt tekemään asialle mitään. Sanoin jopa, että tosi harmi etten ollut kaivanut luita uudelleen esiin silloin kun talo myytiin ja haudannut niitä johonkin rauhalliseen paikkaan tai jonkun sukulaisen lähelle, jos se olisi ollut sen toiveena. Olisin hyvin voinut laittaa luut talteen laatikkoon tai maljakkoon ja tuoda ne mukanani kotiin. Olin tehnyt siinä väärin ja pyysin siltä anteeksi. Angelita nyökkäsi. Ymmärsin sen hyväksyneen anteeksipyyntöni. Kysyin pikkuenkeliltä, tuntuiko siitä nyt paremmalta, lähtisikö se ja jättäisi minut jo omiin oloihini. Se vastasi päätään pudistamalla. Hyvä

on, vastasin, ja koska en ollut yhtään mielissäni vastauksesta, kävelin reipasta tahtia 15:n pysäkille ja pakotin sen kipittämään perässäni paljain jaloin, jotka olivat niin pahasti mädäntyneet, että pienet valkeat luut näkyivät välillä.

»Nämä kaksitoista tarinaa tuntuvat järkyttävän eläviltä, tummasävyisen huvittavilta ja syvästi häiritseviltä.»

– THE TIMES

Sängyssä tupakoimisen vaarojen tarinoissa uhrataan pahoille pyhimyksille, kiihotutaan sydänten sykkeestä, palvotaan rokkareita ja puhutaan sotilasjuntan murhaamille spiritismilaudan avulla. Buenos Airesin katujen svengi yhdistyy pohjoisargentiinalaiseen mustaan magiaan ja maan väkivaltaiseen poliittiseen historiaan, poppiin, hulluuteen ja verentahrimaan glitteriin.

		
www.wsoy.fi	84.2	ISBN 978-951-0-50069-9